

Beszélgetés Mihályffy Lászlóval

Mihályffy László 1940-ben született Szegeden. Középiskoláit, valamint egyetemi tanulmányait is Szegeden végezte; ez utóbbiakat a József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karán, ahol 1964-ben kitüntetéssel szerzett matematikus és matematika szakos középiskolai tanári oklevelet. Az egyetem elvégzése után először a Nehézipari Minisztérium Ipargazdasági és Üzemszervezési Intézetében (NIM IGÜSZI) dolgozott tudományos munkatársként, majd a Budapesti Műszaki Egyetem (BME) tanársegédje lett, ezt követően pedig az INFELOR (Információ Feldolgozási Labor) Ökonometriai főosztályán töltött be különféle funkciókat. 1984-től – 2005-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig – a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) különböző főosztályain végzett közmegebecsülésnek örvendő tevékenységet. Mihályffy Lászlóval 70. születésnapja alkalmából beszélgettünk pályájáról, munkájáról, terveiről.

Kezdjük az elején: alkalmazott matematikus vagy, a szó legjobb értelmében olyan valaki, aki magas szinten ismered és műveled a matematikát, de nem öncélúan, hanem makacsul keresve annak hasznosulását. Hogy lettél matematikus, mikor kezdődött ez a vonzalom?

Természetesen még Szegeden a középiskolában. A Radnóti Miklós Gimnáziumban kerültem a Középiskolai Matematikai Lapok büvökörébe, sok feladatot oldottam meg, küldtem be, és bár dobogós helyezést egyik évben sem szereztem, jó eredményeket értem el egyebek közt az Arany Dániel versenyeken. Többször dicséretben, jutalomban részesültem, ami abban a korban természetesen további munkára inspirált ezen a területen. Még szabadkézi rajzban voltam jóval ügyesebb az átlagnál, de amikor pályaválasztásra került sor, ez az irány nem látszott ígéretesnek, ezért szóba se jöhetett más pálya, mint a matematikus.

Az egyetemen megtaláltad a helyed? Hogy érezted magad? Milyen eredményeket értél el, milyen pályát képzeltél akkor magad elé?

Nehéz kérdések. Az tény, hogy az évfolyamon én voltam a „menő”, mint ahogy minden évfolyamon volt egy-egy ilyen nagyágyú. Ennek ellenére nem éreztem magam igazán jól. Most, utólag, ennyi év távlatából visszagondolva, azt hiszem, ez a pozíció nem tett jót nekem. Nem tudtam kellő méltósággal viselni, ezért ha közvetlen konfliktusaim nem is voltak évfolyamtársaimmal, nem voltam népszerű. Most már azt is látom, hogy relatíve többre tartottam magamat, mint amilyen valójában voltam, ami abból is látszik, hogy a többi évfolyamelső jóval többre vitte a szakmában. Szóval ez nem volt felhőtlen időszak az életemben, mégis az egyetlen munkakör, amit el tudtam képzelni akkor, az volt, hogy oktatóként és kutatóként bent maradok az egyetemen.

Ez reális elképzelés volt?

Azt hiszem, igen. Szakmailag jó eredményeket értem el: a differenciálegyenletek témájából írt tudományos diákköri dolgozatom általános elismerést aratott, mégis méltatlanul elfelejtették. Diplomamunkám, ami a mátrixinvertálás egyes numerikus kérdéseivel foglalkozott, és már akkor használta a számítástechnika korszerű eszközeit, szintén sikeres volt, tehát azt hiszem, megérdemelten kaptam egyetemi tanulmányaim lezárásaként vörös diplomát. Ezek után azonban – elsősorban közismert klerikális beállítottságom okán – nem sikerült bennmaradnom az egyetemen, így más munkahely után kellett nézmem.

Ez akkoriban nem volt nagy probléma, hiszen az egyetemek a végzősöknél több munkahelyet is felkínáltak. Te hova kerültél?

Budapestre kerültem a Nehézipari Minisztérium kutatóintézetébe, ahol akkor egy ígéretes projekt szerveződött. Több régi ismerősöm is benne volt, és akiket ott ismertem meg, azokkal is jó emberi kapcsolatot sikerült kialakítanom. A feladat viszont, amibe be kellett folynom (egy nagyméretű lineáris termelésprogramozási modell számításai) sehogy se tetszett, így az első munkahelyemen kevés sikerélményben volt részem.

Ezért váltottál két év elteltével?

1967-ben váratlan lehetőség adódott arra, hogy az egyetemi oktatással kapcsolatos régi álmomat megvalósíthassam. Így mentem el a Budapesti Műszaki Egyetemre ábrázoló geometriát tanítani, de sajnos megint csalódnom kellett. Nem az a tudományos műhely volt, amire vágytam, nem találtam meg a helyemet sem a kutatásban, sem az oktatásban. Nem alakultak ki jó szakmai kapcsolataim a kollé-

gákkal, és a hallgatók sem igazán szerették a tárgyat. Így aztán innen is hamar továbbálltam.

A következő állomást már jobban ismerem, hiszen ott hosszú évekig közvetlen kollégák voltunk. Az INFELOR Ökonometriai főosztályáról van szó, ahol Szakolczai György irányítása alatt 13 évet dolgoztál. Hogy sikerült itt a beilleszkedés, milyen szakmai tapasztalatokat szerezteél ez idő alatt?

Eleinte itt se éreztem jól magam, pedig a kollégákkal jó szakmai és emberi kapcsolatokat sikerült kialakítanom. Sokáig nem találtam a helyem, és csak egy-egy feladat kapcsán éreztem úgy, hogy mindaz a sok munka, amit a tanulásba fektettem, valahol hasznosul. Az ÁKM-modellekkel kapcsolatos munkák, közelebbről a dinamikus ÁKM-ek egyes szabályozási kérdéseiről írt néhány tanulmányom talán ilyen volt. De közben volt a szerencsétlen német ösztöndíj.

Szerencsétlen? Hiszen a 70-es évek elején szinte minden fiatal számára álmoknak tűnt egy hosszabb nyugati ösztöndíj! Ablak a világra, modern ismeretek, hasznos kapcsolatok, nyelvtanulás...

Igen, szerencsétlen volt az egész. 1972-ben sikerült ösztöndíjasként kijutnom Bochumba, ahol professzorom és mentorom erősen ambicionálta, hogy ottani kutatásaimat – melyeknek nem sok közülük volt az itthoni munkámhoz – doktori értekezéssel zárjam le. Amikor az ösztöndíj végeztével a majdnem kész disszertációval hazatértem, akkori főnököm is nagy nyomást gyakorolt rám, hogy mielőbb adjam be a dolgozatot kandidátusi értekezésként. Így aztán legjobb meggyőződésem ellenére beadtam egy nem túl jó, nem túl elegáns dolgozatot, amiben azonban szakmai hiba nem volt. Mégis – talán igaztalanul, talán nem egészen

megfontoltan, talán valami hátsó politikai szándéktól indítatva – az opponensek elég kíméletlenül elutasították a dolgozatot. Ez a szakmában nem maradt visszhang nélkül, ezért rossz kompromisszumként felajánlották, hogy vonjam vissza a dolgozatot, és akkor nem kell az elutasítás hátrányos következményeit viselnem. Ezt megtettem, de az egésznek mégis olyan rossz íze volt, hogy soha többé nem próbálkoztam a fokozat megszerzésével.

Értem, de térjünk vissza egy kicsit a nyelvismeretre! Már azokban az években megcsodáltuk, hogy bár korábban sohase voltál idegen nyelvi környezetben, milyen pontosan és jól megtanultál angolul és németül. Ez akkori-ban még egyáltalán nem volt általános. Neked hogy sikerült?

Természetesen sok munkával. Már a gimnáziumban és az egyetemen is tanultam mind a két nyelvet. Módszeremet illetően el kell mondanom, hogy sok szépirodalmat olvastam mindkét nyelven. *S. Maugham, G. Green, G. B. Shaw*, illetőleg *T. Mann, H. Fallada* és mások műveit gyakran, alaposan és nagy szeretettel olvastam, ami nagyon sokat segített a nyelvi ismereteim fejlesztésében. Természetesen a német ösztöndíj ebből a szempontból sokat számított, mert bár angolul is sikerült jól megtanulnom, sose értem el a megértésnek és a köznapi nyelv használatának azt a szintjét, mint akkor németből. De valójában későbbi munkám során mindkét nyelv ismerete nagyon hasznosnak bizonyult.

Visszatérve szakmai pályafutásodra, ha jól tudom, a 80-as évek elejére betelt a pohár, és bár egy ideig még követted az Ökonometriai főosztály vergődését (SZÁMKI, SZÁMALK, MTA), 1984-re megérett benned az elhatározás, hogy ismét váltasz. Ezúttal a KSH-ba. Mesélj valamit erről!

Először a Rendszerfejlesztő és koordináló főosztályra kerültem, ahol *Marton Ádám* irányítása mellett a kisterületi becslésekkel foglalkoztam. Azt hiszem, azzal találtam meg a helyem a KSH-ban, hogy korábbi munkáim során némi számítástechnikai gyakorlatra is szert tettem. A hivatalban akkoriban bevett munkamódszer volt az, hogy az érdemi elemző-módszertani munka elvált a számítástechnikától: mindennemű számítási munkát az erre szakosodott főosztály végzett. Én korábbi munkahelyemen hozzászoktam ahhoz, hogy saját feladataim számításait is végigviszem, ami a KSH-ban szokatlan szemlélet volt, ám az én munkám hatékonyságát jóval megnövelte. A becslésekhez készített hibaszámításokhoz felhasználtam *L. Kish* programját, és ezzel viszonylag gyorsan jó eredményeket értem el.

Jól értem, hogy itt találd meg azt a munkát, amit régen kerestél, azt, amitől egy közösség hasznos tagjának érezhetted magad?

Talán igen. Ez a határterület, a matematika, a statisztika és az operációkutatás, közelebről a matematikai programozás mezsgyéjén, megtett és úgy tűnik be is vált. A kisterületi becslések után egyre inkább a komplex mintatervezési-mintavételi feladatok felé fordult az érdeklődésem. Eleinte *Éltető Ödön*nel közösen dolgoztunk ilyen feladatokon, majd részben a némi-képp eltérő koncepciókból adódóan a 2001-es népszámlálás után szétváltak útjaink: *Ödön* a háztartás-statisztikai felvétellel, én pedig a munkaerő-felvétellel foglalkoztam.

De – amennyire tudom – közben volt néhány szervezeti változás: átkerültél a Népszámlálási főosztályra, ott osztályvezető lettél, majd miután ez az osztály megszűnt, az újonnan alakuló Módszertani és mintavételi osztályra kerültél, ugyancsak osztályvezetői beosztásban.

Hát ez így van, de ami azt illeti, még így utólag is sokkal többet gondolok a feladatokra, amelyekkel foglalkoztam, mint a szervezeti kezekre, amelyek között a megoldások születtek. Vegyük például a munkaerő-felvétel jelenlegi mintáját, amely a 2001. évi népszámláláson alapult és 2003 januárja óta működik. Ennek mintavételi terve az egyik legfontosabb munkám, amelyet hivatali pályafutásom során végeztem. Majdnem százszázalékos sikertörténet, a minta „üzembe helyezésénél” mégis felbukkant egy váratlan, nem kívánatos jelenség, ami nagyon kellemetlen következményekhez vezetett volna, ha a szakstatistikus kollégák hathatós segítségével meg nem találjuk azt, amit ma áthidaló megoldásnak neveznek. Először a pozitívumokról. Ez volt talán az első országos minta, ahol optimális allokációt alkalmaztunk. Ennek eredményeképpen azonos mintanagyság mellett a kulcsfontosságú mutatók mintavételi hibája sehol sem haladta meg a régi mintából származó becslések mintavételi hibáját, jóllehet az új minta mintegy nyolcvannal kevesebb települést tartalmazott, mint a régi. Ez persze jelentős megtakarítást eredményez az összeírók útiköltségében. Ugyanakkor a régi és az új minta települései közötti nagymértékű különbség azt is jelentette, hogy sok régi összeíró távozott, helyükre újak léptek be, és a határesetek megítélésében az újak nem mindig úgy döntöttek, mint a régiék. Ezáltal például a munkanélküli létszám becslésében indokolatlan, látszólagos elmozdulások jelentkezhetnek. Mint említettem, szerencsére a problémát sikerült kezelni, és a felvétel azután kifogástalanul működött. Sajnos, az utóbbi években a növekvő meghiúsulás újabb problémát vetett fel, az ebből származó nem mintavételi hibát egyelőre nem sikerült behatárolni.

A Módszertani és mintavételi osztály vezetése alól rövid ténykedés után felmentettek. Hogyan élted meg ezt az újabb kudarcot?

Rosszul. Bár sohasem szerettem vezető lenni – alkatilag azt hiszem, nem vagyok alkalmas rá – úgy gondolom, az akkori vezetés türelmetlen volt velem szemben. Kétségtelen, hogy volt két nagyon ígéretes fiatal, aki abban az időben távozott, de ebben teljesen vétlennek éreztem magam. Szerettem volna stabilizálni az osztályt, és aztán önként átadni a kormányt valaki más, arra alkalmasabb személynek, de erre már nem nyílt alkalmam.

Egy ilyen döntés megkeserítheti egész későbbi pályádat, hiszen ekkor már nem voltál fiatal. Így történt?

Szerencsére nem. Igaz, nem volt könnyű megemészteni a történetet, de sikerült, és talán azt is mondhatom, hogy szakmai pályafutásom legszebb szakasza következett. Érdekes feladataim voltak, azokat úgy éreztem, jó színvonalon meg tudtam oldani, tehetséges és nagyon jó szándékú fiatalok közt dolgozhattam, akiknek sok mindent sikerült átadnom tapasztalataimból, jó szakmai kapcsolatokat sikerült kialakítanom a KSH megfelelő szakfőosztályaival, és örömdetesesen szélesedtek nemzetközi kapcsolataim is.

Ezekben az időkben a KSH-ban olyan névre tettél szert, amire büszke lehetsz. Ha mintavételi kérdésekről volt szó, a különféle szakstatistikusok egybehangzóan azt mondták: „Mintavétel? Majd Éltető és Mihályffy megoldják!” Úgy gondolom, ez azért nagy elismerés, tekintve, hogy a mintavétel központi szerepet játszik a hivatal életében. Kaptál-e hivatali, illetve külső szakmai elismerést?

Válasszuk ketté a kérdést! Ami a hivatali elismeréseket illeti, azt hiszem igen. Több elnöki dicséret mellett megkaptam a statisztikus szakma két legnagyobb kitüntetését, a Fényes Elek emlékérmét és a Keleti Károly Emlékér-

met. Emellett – hiszen határterületen dolgozom – 2009-ben a Gazdaságmodellezési Társaság is megtisztelt a Krekó Béla-Díjjal.

Ami a külső szakmai elismeréseket illeti, amellett, hogy tekintélyes nemzetközi szakmai szervezetek tagjaik sorába fogadtak, az igazi elismerést a publikációs tevékenység adja meg. A vezető hazai szakfolyóiratokban (*Statistikai Szemle, SZIGMA*) rendszeresen publikálok, ám a nemzetközi publikációk sora egy kicsit rövid. Bár úgy vélem, és konferencia-előadások kapcsán ebben többször megerősítést is kaptam, hogy szakmailag korrekt és releváns dolgozatokat küldtem be nagy nemzetközi szakfolyóiratoknak. Előfordult ugyan, hogy a bírálók nem vették a fáradságot, hogy komolyan belemerüljenek a részletekbe, hanem felületes benyomások alapján vonták meg a támogatást. De némi elégtételül szolgál az, hogy egyik legfrissebb dolgozatom a modellező szakma legrangosabb folyóiratában, a *Central European Journal of Operations Research*-ben most van megjelenés alatt.

Mondanál valamit ennek témájáról, annál is inkább, mivel úgy tudom, hogy nyugdíjba vonulásod óta ezzel foglalkozol legszívesebben.

Szívesen! Ez a kalibrált becslésekhez kapcsolódik. Az utóbbi években egyik kedvenc témám a kalibrált becslések alkalmazása volt. A kalibrálás lényege az, hogy az aktuális mintára épülő becslések elkészítéséhez olyan segédváltozókat is figyelembe veszünk, amelyekre ismert teljes körű (sokasági) információk állnak rendelkezésre. Ekkor a becslés voltaképpen egy korlátozott optimalizálási feladattá válik, ami közeli rokonságot mutat a programozási feladatokkal (közelebbről egyfajta kvadratikus programozási feladattal). Mivel korábbi munkáim során ilyen programozási feladatokkal is foglalkoztam, jó volt felis-

merni a rokonságot a két, látszatra egymástól elég távol álló probléma és azok megoldása között. Erről a kapcsolatról szól az említett cikk.

Most, hogy röviden áttekintettük ezt a sikerrel, de buktatókkal is bővelkedő életutat, engedj meg néhány további, összefoglaló jellegű kérdést. Először arról, hogy miért van az, hogy ilyen nagy, széles körű tudással lényegileg távol maradtál a felsőoktatástól, attól, hogy átadd tudásodat és tapasztalataidat a következő generációknak?

A szervezett oktatástól valóban távol maradtam, ennek oka az, hogy úgy gondolom, az egy külön, más műfaj. Ahhoz, hogy nagyobb közösséget oktatni tudjon valaki, komoly és más irányú felkészülés kell. Egész más egy-egy részterületet mélyen megismerni, és más egy egész diszciplínát rendezetten, felépítetten, didaktikusan átadni. Ehhez sem időm, sem elegendő elhivatottságom nem volt. Ez persze nem jelenti azt, hogy a szakterületemen nem oktatatom szívesen az arra érdemes fiatalokat. Szerencsére utolsó munkahelyemen erre bőven volt alkalmam, és jó érzés volt látni a fiatalok részéről a fogadókészséget is.

A másik kérdésem az, hogy kikre emlékszel szívesen hosszú pályafutásod idejéről, és kikkel nem tudtál jó kapcsolatot kialakítani?

Mindkettőből bőven kijutott. Azokkal, akik nem kellő figyelemmel, vagy nem kellő türelemmel voltak a munkám iránt, és esetleg számomra megalapozatlannak tűnő döntésekkel befolyásolták pályámat, nem szeretnék foglalkozni. Szerencsére sokan, nagyon sokan voltak olyanok, akik jó szándékkal és segítőkészséggel támogattak. Pályám utolsó szakaszában, amikor végre megtaláltam a nekem való feladatokat, nagyon sok szakmai és erkölcsi

segítséget kaptam olyan széles látókörű szakstatistikusoktól, mint amilyenek *Zafir Mihály* vagy *Rédei Mária* voltak.

Lassan a beszélgetés végére érve, számomra úgy tűnik, hogy hosszú törésektől és kudarcoktól sem mentes pályád utolsó éveiben találd meg azt a feladatot és azt a környezetet, ahol végre szakmailag és emberileg is jól érezted magad.

Igen, és ennek betetőzése volt az a kis megemlékezés, amit volt kollégáim a 70. születésnapom alkalmából rendeztek. Mi tagadás, meglepetés volt, és nagyon jól esett azt érezni, hogy így utólag is milyen sokan megbecsülik a munkámat, és talán szeretnek is.

Megtudhatunk valamit a további terveidről?

Ha igény van a munkámra, alkalmanként szívesen bekapcsolódom részfeladatok megoldásába a hivatalban. Ugyancsak szívesen végzek olyan feladatokat, mint amilyen egy-egy tanulmány vagy cikk bírálata, lektorálása. Ami

pedig saját hobbimat illeti, szeretnék a kalibrálás és a varianciabecslés néhány nyitott, és számomra érdekes kérdésében még elméleti eredményeket elérni.

És a magánéletben?

Amennyire erőnk engedi, feleségemmel együtt megpróbáljuk kondícióinkat karban tartani: ezt szolgálja a rendszeres kocogás, nyáron pedig az evezés és a kajakozás. A lelki egyensúly megőrzését pedig rendszeres egyházi összejöveteleken és rendezvényeken való részvétellel szeretném, szeretnék biztosítani. Emellett már nagyon készülök arra, hogy kis unokám mellett mielőbb komoly nagyapai szerepet töltsék be.

Mindehhez jó erőt és egészséget kívánok a Statisztikai Szemle Szerkesztősege és olvasói nevében is, és egyben köszönöm a beszélgetést.

Hunyadi László,

a Statisztikai Szemle főszerkesztője
E-mail: Laszlo.Hunyadi@ksh.hu

Hírek, események

Munkakörmegszűnés – kinevezés. *Dr. Laczka Éva*, a KSH elnökhelyettesének döntése alapján 2011. február 15-i hatállyal megszűnt *Siketné Krisztik Cecília* osztályvezetői munkaköre a Külkereskedelem-statisztikai főosztály Termékforgalmi adatgyűjtési osztályán. Ugyanettől a naptól az Árstatisztikai főosztály Fogyasztói árstatisztikai osztályának osztályvezetői munkakörét *Papp Éva* tölti be.

Dr. Németh Zsolt elnökhelyettes titkárságán a titkársági referensi feladatokat 2011. február 1-jei hatállyal *Keszler Ágnes* osztályvezetői munkakörben látja el.

Címadományozás. *Dr. Vukovich Gabriella*, a KSH elnöke tartósan kiemelkedő munkájuk elismeréseként 2011. február 8-án a hivatal következő munkatársainak adományozott 1. szakmai főtanácsadói címet: *Györki Ildikó* (Statisztikai kutatási és módszertani főosztály), *Nyakacska Mária* (Pécsi Igazgatóság); 2. közgazgatási főtanácsadó címet: *Lovászné Skach Edit* (Szolgáltatásstatisztikai főosztály); 3. szakmai tanácsadó címet: *Csapó Éva* (Szolgáltatásstatisztikai főosztály), *Hilbert Lászlóné* (Népszámlálási és népesedésszatisztikai főosztály), *Kátainé Marosi Angéla* (Tájékoztatási főosztály), *Molnárfi Erika* (Életmód-, foglal-